

ks lic. mgr **Zachary Ndegwa Kabatha**

Nr album D-4059

Promotor : ks. prof. UKSW dr hab. Wojciech Kluj OMI

Streszczenie pracy doktorskiej

AGIKUYU UNDERSTANDING OF THE LAST THINGS IN THE LIGHT OF CATHOLIC ESCHATOLOGY

Przedstawiona rozprawa ma ambicje przyczynić się do wzmożonej debaty na temat inkulturacji Ewangelii w różnych kulturach w Afryce. Aby osiągnąć ten cel, doktorant wybrał kontekst kulturowy ludu Agikuyu znajdującego się w środkowej części Republiki Kenii. Ponieważ teologia chrześcijańska dotycząca rzeczywistości ostatecznych jest centralna dla całego zbioru chrześcijańskiej wiary, inkulturacja tej doktryny stanowi bardzo ważny element procesu ewangelizacji. Przedstawione badanie ma na celu pogłębienie zrozumienia rzeczywistości ostatecznych z katolickiego punktu widzenia przy użyciu kategorii używanych wśród ludu Agikuyu. Autor ma nadzieję, że poczynione badania pomogą zgłębić tajemnicę chrześcijańskiej nadziei ludziom pochodzącym z grupy etnicznej Agikuyu. Z tą kwestią mierzą się w codziennej walce o znalezienie sensu w życiu.

Rozprawa ma na celu odpowiedzieć na takie pytania, jak chrześcijanie z grupy etnicznej Agikuyu pojmują katolicką naukę Pisma Świętego i Tradycji na temat rzeczywistości ostatecznych w kontekście ich społecznego środowiska kulturowego? W jaki sposób Chrystus Zmartwychwstały pomaga współczesnym chrześcijanom z Agikuyu rozwijać kulturę życia, dając nadzieję i solidarność w pielgrzymce wiary wyrażającej cuda Bożej miłości? Odpowiadając na takie pytania, badacz stara się najpierw utwierdzić chrześcijan Agikuyu w ich wierze. Pragnie jednak również zaprosić tych, którzy jeszcze nie zostali ochrzczeni, aby przyszli i otrzymali odrodzenie przez wodę i Ducha Świętego, czując się umocnieni chrześcijańską nadzieją na zbawienie. Ma nadzieję, że rozprawa ta pomoże nadać nowy katolicki rozwój teologiczny w różnych środowiskach kulturowych, w których wiara chrześcijańska nie zapuściła jeszcze korzeni.

Rozprawa rozpatruje pochodzenie kulturowe ludu Agikuyu z dwóch perspektyw. Najpierw prezentuje informacje ogólne. Następnie koncentruje się na religijnej interpretacji rzeczywistości ostatecznych. W drugim rozdziale autor śledzi rozwój katolickiej eschatologii. Najpierw zagłębia się w biblijne tło tej doktryny. Następnie pokazuje, jak w historii Kościoła rozwijał się temat rozumienia eschatologii. W końcu niektórzy współcześni teologowie wypowiedzający się na ten temat są brani pod uwagę, aby uzyskać szersze spojrzenia na ten temat. W rozdziale trzecim badania podejmują próbę zbudowania katolickiej eschatologii Agikuyu. Dokonuje tego poprzez analizę porównawczą rzeczywistości ostatecznych, widzianą zarówno z perspektywy katolickiej, jak i Agikuyu.

W pierwszym rozdziale autor zajmuje się głównie rozumieniem rzeczywistości ostatecznych w tradycji Agikuyu. Aby lepiej przedstawić ten rozdział, podzielono go na dwie główne części. W pierwszej części analizuje się podstawowe informacje o grupie etnicznej Agikuyu. Określa się wyraźnie położenie społeczne, gospodarcze, religijne, polityczne i geograficzne tego ludu. W szczególności zagłębia się w systematyczną prezentację obrzędów przejścia i ich uzasadnienia kryjącego się za nimi. Motywuje to podstawowym faktem, że religia Agikuyu jest częścią ich życia. Autor zwraca uwagę, że

aby zrozumieć ich religijny światopogląd na rzeczywistości ostateczne, konieczne jest odzwierciedlenie całego systemu kulturowego Agikuyu.

Ponieważ wielu Agikuyu przyjęło już wiarę chrześcijańską, autor śledzi historycznie początkowy kontakt wiary chrześcijańskiej z ludem Agikuyu. W tym przedsięwzięciu przedstawia dzieło ewangelizacji zapoczątkowane przez misjonarzy Consolata w 1902 r. Dalej ukazuje metodę, jaką misjonarze stosowali prowadząc wielu Agikuyu do wód chrztu. Oczywiście sukces pracy misyjnej trzeba przypisać najpierw Bożej opatrności. Ziemia Agikuyu od dawna czekała na przesłanie Ewangelii. Dzięki łasce Bożej misjonarze, którzy przybyli na te tereny zastali Agikuyu gotowych na przyjęcie Dobrej Nowiny. Z ludzkiej strony zauważyć trzeba, że, misjonarze Consolata z entuzjazmem uczyli się lokalnego języka i używali go, aby przybliżyć ówczesnych Agikuyu do wiary chrześcijańskiej. Autor przypisuje sukces misjonarzy ich otwartości integralnemu podejściu do ewangelizacji. Wskazuje w szczególności na ustanowienie katolickich ambulatoriów, szkół i kościołów, jako trzech głównych elementów, które misjonarze wykorzystali ustanawiając stacje misyjne. Agikuyu, którzy szukali lekarstw lub oświecenia, zostali powitani w środowisku, w którym wszyscy byli widziani razem.

W drugiej części pierwszego rozdziału badania szczegółowo omawiają pojęcie rzeczywistości ostatecznych, które istniały w tradycyjnej religii Agikuyu. Śmierć jako ostatni rytuał przejścia w perspektywie wierzeń Agikuyu jest przedstawiana jako brama do życia po śmierci. Ta część pracy wyjaśnia rytuały związane ze śmiercią. Rytuały te miały różne stopnie w zależności od statusu zmarłego. Tylko dobrzy ludzie, którzy przeszli wszystkie obrzędy przejścia, otrzymywali prawo do pełnych obrzędów pogrzebowych. Pozostawienie po sobie dobrze wychowanej rodziny i umieranie w naturalny sposób w starszym wieku było gwarancją radości w towarzystwie przodków. Ci, którzy umierali przedwcześnie lub ulegali nienaturalnym przyczynom śmierci, nie zasługiwali na otrzymanie pełni szczęścia duchowego po życiu ziemskim.

Autor zauważa, że zwłoki tych, którzy mieli złą reputację w społeczności, zostawały pozostawiane hienom. Analizuje przyczyny śmierci z perspektywy świata Agikuyu. Rozumiano, że dobra śmierć pochodzi z boskiego powołania, w którym *Ngai* (Bóg) wezwał danego zmarłego do swej duchowej siedziby, aby odpoczął po prowadzeniu satysfakcjonującego życia na świecie. Autor wyjaśnia, że w rzeczywistości wśród Agikuyu nie było takiego terminu jak „śmierć”. Pojęcia odnoszące się do śmierci pokazywały ideę odpoczynku, snu i pochodzenia do życia wiecznego z *Ngai* i przodkami. Ukazywało to, że życie trwa poza grób. Innymi słowy, koncepcja ludzkiego życia Agikuyu prezentowała się następująco. Każdy człowiek pochodzi od *Ngai*, jest przez Niego (poprzez Jego łono) zrodzony do wędrówki po świecie, aby ostatecznie przejść przez grób i wznieść się na wieki do świata przodków.

W tym rozdziale autor ukazuje pozytywne sposoby wyjaśniania śmierci w kulturze Agikuyu. W szczególności to, że śmierć pojmowana jest jako proces prowadzący do siedziby przodków. Przez śmierć jesteśmy przeniesieni do lepszego miejsca, gdzie cieszymy się życiem w pełni. Agikuyu wierzyli, że śmierć nie ma mocy anihilacji ludzkiego życia. Oczywiście istniał stale również aspekt negatywny. W niektórych przypadkach Agikuyu przypisywali śmierć złym działaniom. Wchodzimy tu w sferę magii i czarów. Powodowało to strach przed śmiercią i w pewnym sensie zmuszało do życia w strachu.

Aby więc pokonać ten strach, autor proponuje posłużyć się wiarę katolicką jako najlepszym narzędziem. Z chrześcijańskiego punktu widzenia wiemy, że Bóg może posłużyć się nawet złem spowodowanym przez człowieka lub złego ducha, aby osiągnąć swój dobry zamiar jaki ma wobec nas. Chrześcijańscy Agikuyu, którzy nadal boją się pewnych praktyk, nie powinni się ich już więcej bać.

W rozdziale drugim przyjrano się niektórym przykładom z Pisma Świętego, takim jak biblijny Józef (Rdz 37,12-36), Zuzanna (Dn 13) a przede wszystkim sam Jezus Chrystus, na którym w Ewangeliach spełniają się proroctwa Cierpiącego Sługi Jahwe (Iz

42,1-4, 49,1-6, 50,4-7, 52,13-53). Przykłady te mają zachęcić chrześcijańskich Agikuyu, którzy stale boją się mocy złego ducha i jego popleczników. Ideą przewodnią badań była próba zaszczepienia cierpliwości i nadziei nawet podczas cierpienia.

W pierwszym rozdziale ukazane zostało dziedzictwo religijne Agikuyu, które stale jest zachowane w bardzo bogatym doświadczeniu ustnym. Stale zawiera ono wiele głęboko zakorzenionych pojęć eschatologicznych. Rzeczywistość ta widoczna jest np. w rytuałach przejścia, w wierze w nieśmiertelność duszy, w określaniu siedziby przodków oraz niekończącej się relacji, która istnieje między żywymi i „żywymi zmarłymi”. Badanie ukazuje dalej, jak żywa i teologicznie nośna jest koncepcja „żywych zmarłych”. Chociaż fizycznie nie są już z nami, żyją stale w innym, wyższym królestwie. To przekonanie pomaga zaakceptować nieuchronność śmierci. Śmierć prowadzi zmarłych do lepszego miejsca, w którym zdobywają święty status od *Ngai*. Mogą wtedy czuwać nad żywymi. Wśród tradycyjnych Agikuyu był to sposób radzenia sobie z utratą ich bliskich. Stanowiło to wyzwanie, by chcieli osiągnąć dobre życie, aby osiągnąć ten święty status, który był celem ludzkiego życia. „Żywi zmarli” łączyli się w silniejszy sposób z żywymi i wszystkimi zmarłymi.

Rozprawa zwraca też uwagę na temat przekleństw i klątw w kulturze Agikuyu. Miały one zagwarantować spójność społeczną i harmonijne życie. Doprowadzały do śmierci lub innych form cierpienia ofiar. Miały one stanowić przestrożę dla żyjących, aby pozostali wierni w spełnianiu życzeń starszych i ich rodziców. Klątwy miały więc ostatecznie pozytywny wpływ na społeczeństwo. Były sposobem na rozwiązanie konfliktów rodzinnych i społecznych, pomagając żyjącym zachować świadomość woli ich przodków i *Ngai*. Rozwinięto tę koncepcję w rozdziale trzecim, aby wykazać, że przyczynę przekleństw można zastosować w celu złagodzenia kryzysu rodzinnego i społecznego. Według Agikuyu klątwa Boga stanowi potępienie na zawsze. Jest gorsza niż przekleństwa rodowe. Chrześcijańscy Agikuyu widzą więc w tym największą przestrożę i konieczność do przestrzegania woli Bożej w każdym czasie, aby uniknąć Jego przekleństwa.

W drugim rozdziale doktorant systematycznie analizuje podstawową treść eschatologii katolickiej. Zagadnienie rzeczywistości ostatecznych było rozwijane stopniowo w trakcie historii Kościoła. Tematem kluczowym eschatologii jest zawsze Jezus Chrystus. Jego tajemnica paschalna dała namacalne dowody materialne i duchowe na rzeczywistość i doskonałość życia po śmierci. Ta prawda znacznie przekracza koncepcję życia po śmierci według Agikuyu. W tradycyjnych wierzeniach Agikuyu nie było mowy o zmartwychwstaniu ciał. Jezus jednak powstał ze swoim ciałem. Było ono widoczne, gdy chodził, jadł i gdy nauczał swych uczniów po zmartwychwstaniu (por. Łk 24,13–37, J 20,19–20). Nić eschatologiczna przebiega jednak przez całą Biblię, począwszy od Księgi Rodzaju, aż po Apokalipsę. Celem życia ludzkiego jest spotkanie ze Zmartwychwstałym Panem.

Rozprawa wyjaśnia, że w katolickiej eschatologii nie wszystko ginie wraz ze śmiercią. Śmierć jest odkupieńcza, a życie po śmierci jest bardziej satysfakcjonujące niż życie przed śmiercią. Przede wszystkim śmierć chrześcijanina jest bramą do życia wiecznego. Łączy człowieka z Bogiem i Jego świętymi. Doktorant wskazuje, że eschatologia katolicka kieruje człowieka ku ostatecznemu przeznaczeniu. Ukazał eschatologię katolicką, która rozwijała się w trakcie historii. Rozdział drugi na również dwie części. W pierwszej części śledzi eschatologię katolicką tak, jak ją możemy zrozumieć z Pisma Świętego. Każda doktryna chrześcijańska musi opierać się na Piśmie Świętym, jak również na Świętej Tradycji. Ponieważ Biblia jest biblioteką samą w sobie, przebadane zostały niektóre perykopy wybranych ksiąg biblijnych. Ze Starego Testamentu wzięto pod uwagę najpierw Księgę Rodzaju. Później skupiono się na niuansach eschatologicznych zawartych w prorocत्वach Izajasza i Ezechiela. Te pojęcia w znacznym stopniu przyczyniają się do powstania katolickiej eschatologii. Z Nowego Testamentu przyjrzano się wątkom eschatologicznym zawartym w Ewangelii, poprzez literaturę janową, a także listy pawłowe. Jezus Chrystus jest spełnieniem ludzkości. Wypełnił mesjańskie prorocтва poprzez swoje dzieło i czyny. To On przede wszystkim

jest właściwie chrześcijańskim eschatonem. Cały Nowy Testament jest wielkim przesłaniem eschatologii.

Druga część tego rozdziału krótko przedstawia zrozumienie katolickiej eschatologii z żywej Tradycji. W tej części badania zauważono, że wczesny Kościół był Kościołem bliskiej paruzji. Pierwsi chrześcijanie żyli w głębokim oczekiwaniu Zmartwychwstałego Pana. Dobrze to ukazuje postawa wielu chrześcijan, którzy oddali swoje życie za Chrystusa. Męczennicy we wczesnym Kościele byli wyraźnym przejawem głębokiej myśli eschatologicznej. W tym okresie rozwinęła się chrześcijańska tradycja modlitwy za wiernych zmarłych. Rozwijała się również doktryna na temat czyśćca. Rozdział ten analizuje eschatologiczne dokumenty soboru trydenckiego i drugiego soboru watykańskiego. Sobory te nie miały jednak specyficznego dokumentu dotyczącego właśnie rzeczywistości ostatecznych. Te prawdy pojawiały się niejako obok innych zagadnień. W tym rozdziale przypomniano również krótko eschatologiczne refleksje czterech współczesnych teologów katolickich. Ukazuje to, że teologia katolicka nie jest statyczna, ale w swej istocie dynamiczną. Rozdział ten ukazuje, że chrześcijanie muszą odzyskać swoją tożsamość jako lud w drodze. Powinni być świadomi swojej roli świadków chrześcijańskiej obietnicy eschatologicznej. Jezus Chrystus daje życie w pełni, które jest nadzieją i dążeniem wszystkich ludzi.

Rozdział trzeci przypomina najpierw, że pojęcie czasu z perspektywy świata Agikuyu opiera się na znaczeniu zdarzenia, które miało miejsce w danym przypadku. Czas dla Agikuyu mierzy się jakościowo. Jeśli nic się nie wydarzyło, czas był bezużyteczny i nie został wpisany w annały historii. Korzystając z tej koncepcji, stwierdzić można, że czas między pierwszym a drugim przyjściem Chrystusa należy ocenić jakościowo. Zaangażowanie w działania, które pomogą nam przywitać Go serdecznie przy Jego powtórным przyjściu, ma związek z czasem naszego ziemskiego życia. Nasze życie na świecie jest czasem uczestnictwa w tym, co może przyczynić się do osiągnięcia naszego ostatecznego przeznaczenia. Koncepcja czasu Agikuyu zachęca nas do odpowiedzi na to, co należy zrobić, zanim On przyjdzie ponownie. Stanowi to

wezwanie dla chrześcijan, aby przesunęli nacisk ze spekulacji na temat czasu paruzji, dokładnego miejsca w niebie, piekła, czy czasu spędzonego w czyśćcu, na chrześcijańskie spojrzenie na swoich sąsiadów widząc zarówno u siebie, jak i u innych *Imago Dei* (obraz Boga) odcisnięty na twarzach.

Pojęcia brakujące w tradycyjnych koncepcjach Agikuyu można zrozumieć na podstawie Bożego miłosierdzia i miłości. W dziedzictwie religijnym Agikuyu istniały aluzje do niektórych z tych pojęć (co było widać w rozdziale pierwszym). Tematy te to np. ostateczne zerwanie więzi rodzinnych, ból ognia w piekle, udręka dusz w czyśćcu, ostateczny sąd czy wyobrażenia o katastrofalnym końcu świata. Pozostawiają one niektórych wierzących sfrustrowanymi. Jednak jeśli są dobrze rozumiane wskazują na miłość i miłosierdzie Boże. Bóg pragnie, aby wszyscy ludzie osiągnęli swój ostateczny cel.

Badania teologiczne pokazują też, że afrykańska eschatologia chrześcijańska może być drogą do owocnego dialogu ekumenicznego i międzyreligijnego. Afrykańska eschatologia może utrwalać i chronić ludzką solidarność. Katolicka nadzieja eschatologiczna musi być rozumiana jako niezbędna terapia w procesie uzdrawiania chrześcijańskiego podziału i międzyreligijnych sporów. Jeśli chrześcijanie Agikuyu mają być naprawdę wspólnotą eschatologiczną, to muszą być wrażliwymi również na tych, którzy nie należą do ich plemienia, czy religii. Wszystko musi być włączone w przyszłość ludzkości odkupionej przez Boga. Chrześcijanie stają przed wyzwaniem, aby z prawdziwym sercem dążyć do przerwania błędnego koła ucisku, przemocy, niesprawiedliwości i nienawiści.

Skoro chrześcijańska eschatologia jest światłem nadziei dla wszystkich ludzi, to chrześcijanie Agikuyu również przyjmują chrześcijańską nadzieję jako dziedzictwo wiary w Chrystusa. Miejscowi pasterze i teologowie muszą inwestować siły i czas w poznawanie kultur ludzi w ich regionie. Bardzo ważne jest więc analizowanie i interpretowanie egzystencjalnego doświadczenia Agikuyu, również w domenie wierzeń

na temat rzeczy ostatecznych. Badania dowodzą, że chrześcijańska eschatologia Agikuyu może pomóc w promowaniu zarówno stabilności społecznej, jak i kreatywnych innowacji. Wyniki badania wskazują, że będzie to pomocne również dla uniknięcia niebezpieczeństwa synkretyzmu wśród afrykańskich chrześcijan.

Niniejsza praca, pozostając w kręgu refleksji katolickiej, wykorzystuje pojęcia zaczerpnięte z kultury Agikuyu, aby rozwinąć eschatologię, która dotyka duszy tego ludu. Budzi nadzieję na zbawienie, a jednocześnie pozostaje prawdziwie chrześcijańska. Ukazuje, że eschatologię katolicką można badać i wyrażać w promieniach kultury afrykańskiej, że teologia może pomóc nam zrozumieć, iż jesteśmy powołani do uczestnictwa w męce Chrystusa cierpiącego w Afryce. Przypadki beznadziejności, rozpacz, zdrady i nieufności widoczne w naszych społecznościach zachęcają nas z jednej strony do głębokiej chrześcijańskiej refleksji nad tym, co jest po śmierci, a z drugiej strony mobilizują do działania. Innymi słowy, eschatologia ma moc zachęcania człowieka do działania zarówno dla Boga, jak i dla bliźniego. Dobre relacje międzyludzkie przyczyniają się do dobrego życia zarówno tutaj na ziemi, jak i po śmierci, w niebie.

Choć pierwszorzędnie eschatologia jest zorientowana na przyszłość, to jednak ma bezpośredni wpływ na *hic et nunc* (tu i teraz). W tym celu stale warto badać, jak chrześcijańska wiara w wymiarze eschatologicznym może mieć znaczenie dla Agikuyu przygotowujących się na ostateczną chwałę. Refleksja ta może pomóc chrześcijańskim Agikuyu, aby nie patrzyli ze strachem na złe praktyki, które mogłyby stanowić barierę w urzeczywistnieniu ich ostatecznej radości.

Rozprawa przypominała też, że Chrystus jest pierwszym i właściwym Przodkiem całego odkupionego stworzenia. Przodek przodków dla chrześcijańskich Agikuyu jest fundamentem wiary w życie po śmierci. W tradycyjnej koncepcji śmierć miała wprowadzić dobrego człowieka do duchowego świata przodków. Życie na ziemi miało doprowadzić ich, aby znaleźli dobre przyjęcie w siedzibie przodków. Utrzymywanie

więzi z przodkami nakładało obowiązek przestrzegania ustalonych norm społecznych w ich życiu.

W wierze chrześcijańskiej cała perspektywa eschatologiczna koncentruje się na Jezusie Chrystusie. On jest gwarantem spełnienia życia dla wszystkich, którzy żyją Jego nauką. On jest pierwszym przodkiem, zarówno chrześcijan, jak i wszystkich ludzi. Zmartwychwstanie to nowy sposób na wejście do boskiego kręgu „przodków” po śmierci. Chrystus wykracza daleko poza tradycyjne pojęcie Agikuyu o przodkach. Jeśli Chrystus zmartwychwstał jako pierwszy, to jest On również źródłem wszelkiego życia, również tego po śmierci (por. 1 Kor 15,4). Tylko w Chrystusie przodkowie Agikuyu zostają przywróceniu do życia.

Podsumowując, badania wykazały, że świadomość eschatologiczna zawsze była częścią wierzeń Agikuyu, ponieważ istniała wiara w życie po śmierci. Tradycyjna eschatologia Agikuyu miała wpływ na sytuację społeczną ludzi. Chrześcijańska eschatologia Agikuyu jest otwarta na jeszcze większe spełnienie w dniu paruzji. Strach związany ze śmiercią powinien zostać przewyciężony przez wiarę w Chrystusa i solidarność ze wspólnotą odkupionych.

Stale istnieje potrzeba kontynuowania debaty na temat tworzenia lokalnych teologii poprzez poznawanie różnych kultur na świecie. W procesie tym należy uwzględnić z jednej strony konieczność odrzucenia negatywnych elementów kulturowych, które nie są zgodne z przesłaniem Ewangelii. Z drugiej zaś strony, konieczne jest przyjęcie wszystkiego, co pozytywne i dobre w postępowaniu z wartościami Ewangelii, jest szlachetne i godne wysiłku teologicznego i duszpasterskiego.

Hubert Kępczo

Zachary Ndegwa Kabatha

Dogmatic Theology

D-4059

Agikuyu Understanding of the Last Things in the Light of Catholic Eschatology

ABSTRACT

At the heart of every religion is a doctrine of the cause and destiny of all that there is. Eschatology is a theological doctrine that explains the destiny of the individual and the world at large. The Agikuyu traditional religion has a supreme being *Ngai* (God) as the source and destiny of all reality. This study examines the Agikuyu concept of the last things in the light of Catholic eschatology. Both the Christian faith and the Agikuyu concept of the life after death affirm that man is called to live forever. This research on local theology results from a comprehensive reflection based on the Sacred Scriptures and the Church's living Tradition within the Agikuyu social cultural context. Hence, the research examines eschatology and its relationship to the Christian faith of Agikuyu Christians.

The research considers the place of end times and eternity in the Agikuyu social cultural context. Adherents of the Agikuyu religion believe in the existence of life after death. For them human life does not come to an end with death. But it is transformed into a new form. The study argues that Christian eschatology is hope filled and can be used as a model if inspiring Agikuyu Christians to live fully their Christian calling. It argues that the notion of life after death in the Agikuyu world view was purely spiritual with no material evidence. Through Christian eschatology the Agikuyu Christians are invited to a life after death which is both material (bodily resurrection) and spiritual.

Subsequently, the research submits that the Catholic eschatology overcomes the gaps in the Agikuyu traditional belief in the last things. Agikuyu in their world view believe in the existence of two worlds. These are the visible and the invisible world. The visible world is home to all that is material and is where the human beings prior to their death live and operate. This explains why they lived harmoniously with one another and with nature. The invisible world is referred as the spiritual world where the beings with super nature have their residence. These include *Ngai*, the deities, spiritual forces that include the good and bad

spirits and the ancestors. The invisible world is the home of the afterlife where life continues uninterruptedly. But they were aware that the Spiritual world is better and there is fullness of life thus calling the Agikuyu to use their life in the world as the field of preparation in order to join the Spiritual life and live forever.

The dissertation thus using a comparative analysis shows the excellence of the next world in more clear terms with certainty that is based on the event and the Person of Jesus Christ. In this pursuit the dissertation on one hand gives a positive appreciation of the Agikuyu religious heritage. On the other hand the dissertation using the themes of found in the Catholic eschatology invites Agikuyu Christians to discard anything within their cultural heritage and beyond that is contrary to the Christian message.

The dissertation examines in depth how an understanding of the religious roots of a given people can facilitate the reception of Christian Mysteries without suspicion. At the same time the dissertation addresses the role played by the Agikuyu religious heritage in the formation of the Agikuyu Christians. The monotheistic nature of the Agikuyu religion directed their lives in totality exhibiting mutual respect, dignity, gratefulness, and other desired human and religious values. In such a context there were many elements that demonstrated their spiritual tradition which began at ones conception through natural death. However this did not end with death but rather it spilled over to the next world. The world of Spirits had a very great influence to the material world. The reality of the existence of the Spiritual world gave a religious meaning to their work, social behaviour, feelings and above all impacted positively to the family life.

Specifically the research gives a critical analysis that indicates various elements that shows Agikuyu perspectives on the last things. The study advocates for an Agikuyu Christian eschatology of life and solidarity here on earth and which spills over to the next world. Life in heaven joins the Agikuyu into communion not only with their ancestors but with all the redeemed as they behold the Triune God.

Thalanda